

НЕПРАВДИВІ ПОКАЗАННЯ СВІДКА І ПОТЕРПІЛОГО, ЯК ФОРМА ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ

Крістіна Андріївна РОМАНАУСКАС,

*аспірантка Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз
імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса»*

В останні роки набули поширення такі кримінальні правопорушення, як надання свідками і потерпілими неправдивих показань (ст. 384 КК України). Ці правопорушення створюють істотні перешкоди як проведенню досудового розслідування, так і судовому розгляду справ. Слідчі і судді все частіше стикаються з цілеспрямованими намаганнями з боку вказаних учасників кримінального провадження ввести слідство і суди в оману з певних мотивів. Дана обставина дає підстави вважати таку поведінку свідків і потерпілих як окрему форму протидії розслідуванню, яка заслуговує окремого дослідження.

Показання свідків і потерпілих - це відомості, що надаються в усній або письмовій формі під час допиту стосовно відомих їм обставин тієї чи іншої події, що мають значення у кримінальному провадженні. Згідно ч. 2 ст. 84 КПК України показання є джерелами доказів, а тому встановлення правдивості чи неправдивості показань є важливим аспектом доказування.

Причинами протидії у вигляді неправдивих показань з боку свідків і потерпілих можуть бути як внутрішні фактори (суб'єктивні особливості людини), так і фактори зовнішнього характеру (цілеспрямований вплив інших людей). До внутрішніх факторів можуть бути віднесені:

- недовірливе ставлення до слідчих органів;
- особиста антипатія до конкретного слідчого;
- бажання приховати особисту негарну поведінку під час кримінального правопорушення;
- сприйняття намагань здійснення психологічного впливу слідчого, як насильства над особистістю;
- почуття жалю до знайомих, які притягаються до кримінальної відповідальності та ін.

До зовнішніх факторів надання неправдивих показань з боку свідків і потерпілих можуть бути віднесені:

- наполегливі прохання (вимоги) з боку знайомих, які є значущими для особи свідка чи потерпілого;
- пропозиції матеріальної винагороди за надання неправдивих показань;
- погрози у випадку надання правдивих показань (негаразди у службі чи навчанні, фізична розправа, знищення майна тощо).

В криміналістичній літературі подібні ситуації під час допиту традиційно розглядаються як конфліктні. Слідчому рекомендується їх вирішувати шляхом застосування певних тактичних прийомів: усунення конфлікту шляхом роз'яснення неправильності займаної позиції допитуваною особою; демонстрація наявності доказової інформації; демонстрація своєї інтелектуальної

переваги; встановлення психологічного контакту шляхом звернення до кращих сторін особистості допитуваної особи та ін. [1, с. 56-57; 2].

У зв'язку з цим потрібно відзначити, що наведені положення традиційно розглядаються в аспекті тактики проведення допитів та адресовані переважно слідчому. Але потрібно звернути увагу й на місце показань, яке вони займають у процедурі доказування. Так, ст. 96 КПК України передбачає право сторін кримінального провадження ставити свідку запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка. Окрім того для доведення недостовірності показань свідка сторона має право надати показання, документи, які підтверджують його репутацію, зокрема, щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка. Очевидно, що тут йдеться про допит під час судового розгляду справи, що дозволяє розглядати давання неправдивих показань як форму протидії не тільки під час судового розслідування але й під час судового провадження.

Важливо підкреслити, що надання показань є правом лише підозрюваного та обвинуваченого, а щодо свідків і потерпілих встановлено кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК України). І судова практика останніх років показує, що в цілому суди вдаються до застосування даної норми з метою подолання протидії з боку свідків і потерпілих. Так, в Харківській області за 2010-2014 роки в провадженні місцевих судів знаходились і були розглянуті 20 кримінальних проваджень за ст. 384 КК України з ухваленням судових рішень. Характерним для цих кримінальних правопорушень (завідомо неправдиві показання) було те, що вони часто вчинялися в поєднанні з завідомо неправдивим повідомленням про вчинення злочину (ст. 383 КК України) [3]. Ця обставина дозволяє зробити попередній висновок, що правоохоронні органи і суди розглядають притягнення до кримінальної відповідальності за неправдиві показання як засіб нейтралізації протидії законному і неупередженому розслідуванню кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Коновалова В.Е. Допрос: тактика и психология. - Харьков: Консум, 1999. - 157 с.
2. Хараев А. А. Некоторые тактические приемы, применяемые при допросе для преодоления противодействия расследованию. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-takticheskie-priemy-primenyaemye-pri-doprose-dlya-preodoleniya-protivodeystviya-rassledovaniyu/viewer>
3. Узагальнення щодо розгляду місцевими судами Харківської області кримінальних проваджень, пов'язаних із завідомо неправдивими повідомленнями про вчинення злочину, із завідомо неправдивими показаннями, відмовою свідка від давання показань або відмовою експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. ст. 383, 384, 385 КК України) за період 2010-2014 роки. URL: https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag15k4